

Altiyol Meydanı'nın Boğa Heykeli'nin Ürettiği Kamusallık Olanakları Üzerinden Okunması

Gamze OKUMUŞ SOLMAZ^{1*}

Öz

Kamusal alan kavramı, planlama ve tasarım disiplinlerince fiziksel bir mekân çerçevesinde, sosyal bilimler alanında ise çoğunlukla toplulukların görünürlük kazanarak temsiliyet buldukları bir alan olarak ele alınmaktadır. Özellikle Türkiye'de kamusal mekân olarak tanımlanan alanlar, tasarlanmış veya tasarlanmamış, sosyalleşme, (tesadüfi veya planlı) buluşma, boş zaman geçirme gibi eylemlerin gerçekleşmesini mümkün kılan mekânlar olarak tanımlanmaktadır. Oysa bu mekânlar, kamusal alan çerçevesinde incelendikleri takdirde, çok daha fazlasını içerisinde barındırmaktadırlar. Bu çalışma, İstanbul Kadıköy'deki Altiyol Meydanı'nın bu türden bir nitelik taşıdığını iddia etmekte, meydanı özellikle Boğa Heykeli'nin bu alana taşınmasıyla ortaya çıkan kamusal alan olanakları üzerinden ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Kamusal Mekân, Meydan, Heykel

Reading the Altiyol Square through the Opportunities of Publicity Produced by the Bull Statue

Abstract

The concept of public space is considered within the framework of a physical space by the disciplines of planning and design, while in the field of social sciences, it is often considered as an area where communities can be represented by gaining visibility. Particularly in Turkey, spaces defined as public are defined as spaces that make actions such as socialization, (accidental or planned) meeting, or leisure possible, whether designed or not. However, if these spaces are examined within the framework of the possibilities of publicity, they contain much more than that. This study claims that the Altiyol Square in Istanbul Kadıköy has such a quality, and deals with the publicity possibilities that emerged especially with the relocation of the Bull Statue to this area.

Keywords: Publicity, Public Space, Square, Sculpture

¹ Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

**İlgili Yazar/Corresponding author: gmozokumus@gmail.com

1. Giriş

Kamusallık kavramı, çeşitli disiplinler tarafından farklı şekillerde tanımlanmakta, bunun yanı sıra bağlamına göre de sıklıkla biçim değiştirmektedir. Tasarım ve planlama alanlarında kamusal mekânlar ile ilgili bugüne dek yapılan araştırmalarda, bu alanların çoğunlukla mekânsal özelliklerine odaklanılmış, toplumsal boyutları göz ardı edilmiştir. Oysa sosyal bilimler alanındaki yaklaşımlardan beslenmek, literatüre bu anlamda önemli katkılar sağlayacaktır.² Örneğin Iveson (2007, *alıntılanan Firidin Özgür, 2018, s.119*) “kamusal mekânlara iki temel yaklaşım biçimi olduğunu ileri sürer, biri, tanımlanabilen, harita üzerinde işaretleyebildiğimiz, belirli bir kentsel mekân olarak gören *topografik* yaklaşım, diğeri ise herhangi bir zamanda kolektif eylem ve tartışmanın ortaya çıktığı herhangi bir yer olarak ele alan *prosedürel* yaklaşım.” Iveson (2007, s.8) bir mekâna kamusal atfedildiğinde, çoğunlukla topografik yaklaşımın benimsendiğini ve bu doğrultuda kentlerin sokaklar, parklar, meydanlar gibi “kamu”ya açık mekânlarının kastedildiğini ifade eder. Fakat bu yaklaşım, kamusalığın 3 farklı kavramsallaştırılması üzerine kurulan hatalı bir temele sahiptir: Eylem ortamı olarak kamusal (“kentsel kamusal mekân”), bir eylem türü olarak kamusal (“kamusal söylev”) ve kolektif aktör olarak kamusal (“kamu”). Çoğunlukla kamusalığın bu üç türünün birbirine eşdeğer olduğu kabulünden yola çıkılrsa da, böyle bir eşitlikten aslında söz etmek mümkün değildir. Kamusal mekân olarak kabul edilen bir yerin erişilebilir olması, kamusal söylev etkinliğinin gerçekleşeceği veya bir kişinin “kamu”nun bir parçası olma ayrıcalığına kesin olarak sahip olacağı anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte kamusal söylev, konvansiyonel bir kamusal mekânda gerçekleşebileceği gibi, medya aracılığıyla yatak odası gibi özel mekân olarak kabul edilen bir alandan da gerçekleşebilir. Dolayısıyla kamusal / özel ayrımı, çoğunlukla haritalarda farklı renklerle işaretlenecek kadar basit bir ayırım değildir.

Öyleyse bir kentsel mekânı erişilebilirliği haricinde gerçekten “kamusal” yapan nedir? Bu araştırmanın konusu olan ve İstanbul / Kadıköy’de bulunan Altıyol Meydanı kamusal mıdır? Altıyol Meydanı denince (ve hatta daha önce) akla gelen, kentliler tarafından benimsenmiş olan Boğa Heykeli’nin bu noktada katkısı nedir? Kamusal alan, en genel tanımıyla, özgürlüğün ve eşitliğin mümkün olduğu, insanların bir araya gelip iletişime geçebildiği ve ortak meseleleri tartışabildiği bir demokratik katılım ve söylem alanıdır. Kamusal alan kavramı toplumsal yaşantı içinde fikirlerin, ifadelerin ve tecrübenin üretildiği, açığa çıktığı, paylaşıldığı, dolanıp yayıldığı ve müzakere edildiği toplumsal alanları (kamusal mekânlar); bu süreçte ortaya çıkan anlam muhtevasını (kamuoyu, kültür, tecrübe); ve bu anlam üretim sürecini oluşturan ya da bu süreç içinde oluşan kolektif gövdeleri tanımlamaktadır. Bu yönüyle bu kavram, yaşamımız içindeki farklı alanları ve fenomenleri, zaman ve mekân boyutlarıyla birlikte, toplumsal dinamikler içinde ilişkilendirmeyi sağlamaktadır (Özbek, 2004, s.41). Öte yandan kamusal alanı literatüre 1962 yılında kazandıran Habermas (1997, s.179), kamusal kavramını soyut anlamıyla ele almakta, bireylerin katılımıyla mümkün olan bir etkileşim ve iletişim alanı tanımlamaktaydı. Fakat düşünür aynı zamanda, farklılıkların özel alanda bırakılacağını

² Bu konuda gerçekleştirilmiş derinlemesine bir araştırma için, bkz. Firidin Özgür, E. (2018). Kamusal Mekânların Toplumsal Boyutları Üzerine Bir Değerlendirme. *Tasarım + Kuram*, 26, s.113-125.

belirtmekte, dolayısıyla farklılıkların göz ardı edildiği bir ortam tarif etmekteydi. Habermas'ın bu yaklaşımı, Nancy Fraser, Joan Landes, Mary Ryan, Geoff Eley gibi araştırmacılar tarafından eleştirilmektedir. Özellikle Fraser (2004, s.66), Habermas'ın "öteki, liberal ya da burjuva olmayan, rakip kamusal alanları incelemeyi ihmal ettiği"ni ifade etmektedir. Fraser aynı zamanda, Burjuva kamusal alanından dışlanan kesimlerin, çeşitli yollar aracılığıyla kendi kamusal alanlarını oluşturmalarıyla ortaya çıkan durum olarak "kamusal alanların çokluğu"nu tarif etmektedir. Kamusal alanların çokluğu, burjuva kamusunun kamunun bütünü olmadığını gösterir. Burjuva kamusu dışındaki kamular, "karşıt-kamular" olarak adlandırılırlar ve alternatif politik davranış ve kamusal konuşma normları geliştirirler, bu şekilde burjuva kamusunun dışlayıcı normlarına karşı mücadeleye girerler. Popüler köylü kamuları, seçkin kadınların kamuları ve işçi sınıfı kamuları bu duruma örnek gösterilebilir.

Bu çerçeveden bakacak olursak, Altıyol Meydanı "bireylerin katılımıyla oluşan bir etkileşim ve iletişim alanı" yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda farklılıkların da varlığını desteklemekte, dolayısıyla "kamusal alanların çokluğunu" ve farklı kamuların görünürlüğünü sağlamaktadır. Bu araştırmanın temel savı ise, meydana bulunan Boğa Heykeli'nin bunu mümkün kılmakta önemli bir yeri olduğu, fakat Iveson'ın çalışmaları ışığında buna tek başına fiziksel çevre üzerinden yaklaşmanın yetersiz olacağı, konuya prosedürel yaklaşımın da dahil edilmesi gerektiği yönündedir. Nitekim kamusal mekâna yönelik prosedürel yaklaşımlar, topografik yaklaşımların yakalamakta zorlandığı, kamusal alanın karmaşık coğrafi niteliklerine dikkat çekmektedirler (Iveson, 2007, s.11). Bununla birlikte "kamusal mekân", fiziksel alanların ötesinde de somutlaşabilmektedir. Prosedürel perspektif, çağdaş kamuların oluşmasını mümkün kılan çeşitli medya türlerini de "kamusal mekân" olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım, kamusal alanın sınırlı kentsel mekânlara tercüme edilmesini eleştiren Clive Barnett (2004, s.190, alıntılanan Iveson, 2007, s.11) tarafından geliştirilmiştir. Barnett, özellikle medya ve iletişim uygulamalarına dikkat çekerek, kamusal alana getirilecek prosedürel (veya süreç temelli) yaklaşımda kamu anlayışımızı genişletmemiz gerektiğini, bunu da bir dizi mekânsal pratiğin çeşitli kamuların yaratılmasındaki önemini hesaba katarak gerçekleştirebileceğimizi ifade eder.

Bu noktada bir yaklaşımın diğerine üstün olmadığını, diğerini yok sayarak geliştirilen görüşlerin ötesinde her ikisinin varlığını göz önünde bulundurarak kamusal mekân kavramını ele almanın daha zengin bir değerlendirme ve tartışma ortamını mümkün kılacağını belirtmek gerekir. Bu araştırma bu görüşten yola çıkarak, Altıyol Meydanı'nın Boğa Heykeli ile birlikte hem topografik anlamda bir kamusal mekân olarak ele almakta, fakat bununla kalmayıp prosedürel süreçlerin yarattığı olasılıkları da değerlendirmek için medyayı, özellikle alternatif medya ve alternatif medya platformlarını bir veri toplama yöntemi olarak kullanmaktadır. Alternatif medya, "yaygın olarak bilinen ve tüketilen medyanın karşısında olan, ona alternatif üretim yapan medya" (Aydoğan & Kırık, 2012, s.63) olarak tanımlanabilir. Ana akım medyanın izleyicisi homojendir, toplumda egemen olan söylemlerin ve temsillerin taşıyıcısıdır. Alternatif medya ise demokratikleşmeye katkı sağlar, izleyici kitlesinde çoğulluk söz konusudur ve bireyin kendini temsil etmesine vurgu yapar. Alternatif medya profesyonel eğitim veya ciddi bir sermaye gerektirmez, toplumun tamamı bu alanlarda

aktif bir biçimde rol alabilir (Atton, 2014, s.50). Bu sebeple alternatif medya platformları, Altıyol Meydanı'nda Boğa Heykeli'nin yarattığı kamusal olanaklarını, kamuların çokluğu çerçevesinde ele almayı ve bu çoğulluğu ortaya dökmeyi amaçlayan bu çalışma için uygun veri toplama araçları olarak öne çıkmaktadır. Alternatif medya platformları arasından ise en çok ziyaret edilen 3 video paylaşım platformu (*YouTube*, *Dailymotion* ve *Vimeo*) seçilmiştir. Nitekim videolar, söz konusu alanın mekânsal ve kamusal olanaklarını yalnızca görsel veya işitsel medya araçlarından daha kapsamlı şekilde temsil edebilmektedir. Bunun yanı sıra Kadıköy'ün iki yerel alternatif medya organı (*Gazete Kadıköy* ve *KadıköyLife*) da araştırmaya dahil edilerek, genel taramaya dahil olmaması mümkün olan, fakat yerel medyanın haberlerine dahil ettiği içeriklere ulaşmak amaçlanmıştır. Sosyal medyanın kamuoyu oluşturmadaki etkisinin fark edildiği Gezi Parkı Eylemlerinden sonra alternatif medya mecralarında bu yöndeki paylaşımların sayısı da ciddi bir biçimde artmıştır. Bu sebeple 2013 yılı, bu araştırma için de doğal bir başlangıç noktası oluşturmaktadır. Araştırmanın güncel duruma odaklanıyor olması sebebiyle de, 2013 yılından günümüze kadar olan videolar incelenmiştir. Bu izlekten yola çıkarak metnin devamında öncelikle Altıyol Meydanı'nın kısa tarihçesi ile birlikte Boğa Heykeli'nin meydana taşınması kamusal kavramı açısından ele alınacak, ardından alternatif medya platformlarından elde edilen veriler değerlendirilecektir.

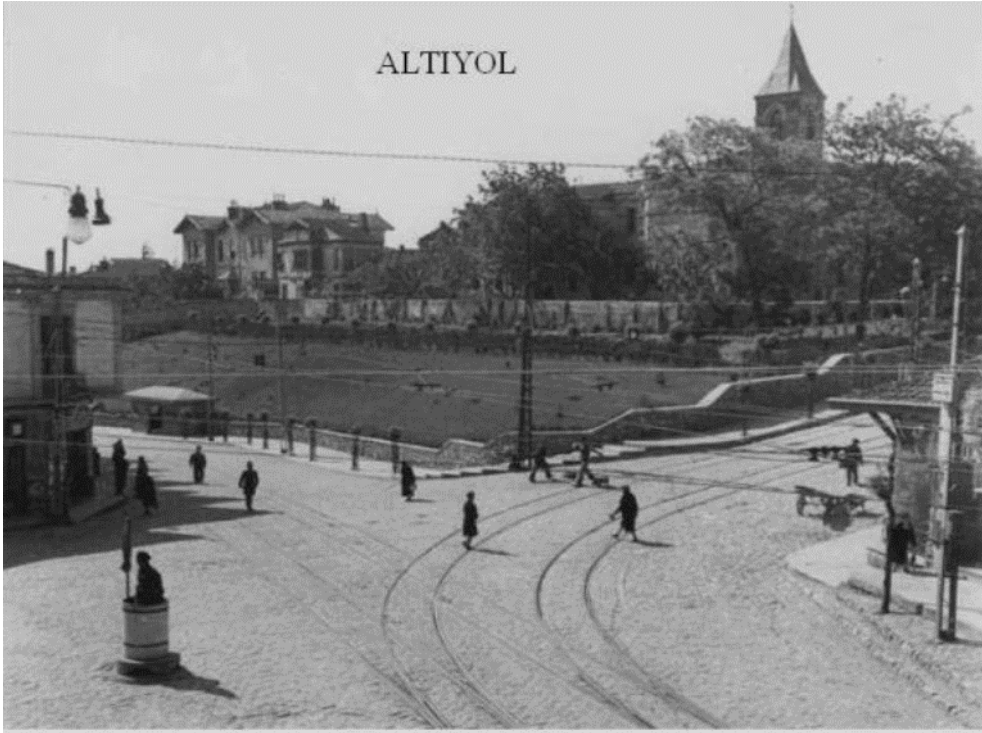
2. Bir Kamusal Mekân Olarak Altıyol Meydanı'nın Kısa Tarihi Ve Boğa Heykeli

Adından da anlaşılacağı üzere 6 farklı yolun kesişim noktası olan Altıyol, 20.yüzyılın başlarında bir meydan karakterinden çok bir geçiş noktasının özelliklerini taşımaktaydı. Çevresindeyse 1913 tarihli Alman Mavileri haritalarının gösterdiği üzere Rum ve Ermeni Mezarlığı ile Surp Levon Kilisesi önemli odak noktalarını oluşturmaktaydı. Henüz tam anlamıyla bir meydan olmayan, fakat mekânsal sınırlamalar ile bir meydanı andıran Altıyol, bu haliyle Osmanlı'da kamusal mekânın anlam ve gelişimini yansıtmaktadır. Nitekim kent merkezlerinin meydanlar çerçevesinde planlandığı Batı kentlerinin aksine, Osmanlı'da mekânsal kurgu ve planlamayı dinsel öğretiler yönlendirmekteydi, dolayısıyla kentler meydanlar çerçevesinde değil, camiler çerçevesinde gelişmekteydi (Nalbant, 2016). Kamusal kavramı da Habermas'ın tanımından ziyade, var olan bazı sınırlı kentsel, "kamusal" mekânlarda toplumun bir araya geldiği alanlar olarak karşılık buluyordu. Meydanlar ise Altıyol gibi mahalle ortasında kalan, kendiliğinden gelişen, tesadüfi kentsel mekânlardı.

1938 yılına ait Pervititch Haritası ise aradan geçen 25 yılda Rum Mezarlığının kaldırıldığını, yerine bir konut dizisi ve elektrik santralinin inşa edildiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra özellikle Bahariye Caddesi genişletilmiş; Söğütlüçeşme, Kuşdili ve Bahariye Caddelerine (1934 yılında Elektrikli tramvay hatlarının çalışmaya başlamasıyla birlikte) tramvay hatları eklenmiştir. Her ne kadar ilk haritadan Ermeni Mezarlığına ilk aşamada dokunulmadığı görülse de, 1940'lı yıllarda o da Rum Mezarlığı ile aynı kaderi paylaşarak park haline getirilmiştir³. Aynı zamanda tramvay hatları da

³ 1966 yılına ait uydu görüntüsü (İstanbul Şehir Haritası: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr>)

Altiyol ve çevresinden 1966 yılında kaldırılmıştır (Muşazlıoğlu, 2021). Henüz kamusal mekânların devlet aktörlüğünde şekillendiği bu dönemde Altiyol çevresinde bir parkın planlanması tesadüf değildir. Bu dönemde kamusal mekânlar olarak planlanan ve açık kamusal mekânlar olarak hizmet vermeye başlayan birçok park (örneğin Ankara'daki Gençlik Parkı veya Atatürk Orman Çiftliği) bulunmaktadır (Sağlam, Öztürk & Kaçar, 2019, s.53). Fakat belirtildiği gibi, kamusal mekânlar bu dönemde de henüz bir kamuoyu oluşturan, kolektif özgürlük alanlarından ziyade devlet kontrolünde gelişen mekânlar olma özelliği taşımaktadırlar.

Şekil 1. 1960'lı Yıllarda Altiyol (Kadıköy Kaymakamlığı, URL-1)

Altiyol'daki caddelere en büyük müdahale ise, şüphesiz 1970'li yıllarda gerçekleşmiştir. Tramvay yolunun kaldırılmasının ardından kent genelinde otomobil yollarına ağırlık verilmesi, caddelerin genişletilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu, Özal dönemi ve bu dönemin politikaları ile, dolayısıyla ticari birimlerinin daha da artmasıyla doğrudan ilgilidir⁴. 1980'li yıllarda ise, Altiyol ve çevresinin başına bir dizi önemli değişim daha gelmiştir. Bunlardan birisi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri tarafından yürütülen kazılardır (Atik, 2203, s.90). Bu kazılarda Ermeni mezarlığı olmadan önce de bu alanda mezarlar bulunduğunu ve MÖ 6-4. Yüzyıllarında bu bölgede yerleşim olduğunu kanıtlayan lahitler ve toplu gömüler bulunmuştur. Altiyol Meydanı'nı ilgilendiren bir diğer önemli değişiklik ise, Boğa Heykelinin 1987 yılında Şehremaneti önünden alınarak buraya taşınmasıdır. Fransız heykeltıraş *Isidore Bonheur* tarafından yapılmış olan ve Fransa'dan Almanya'ya, Almanya'dan Türkiye'ye Beylerbeyi Sarayına taşınmış olduğu rivayet edilen ve Yıldız Sarayı, Lütfi Kırdar Kongre Merkezi, Taksim Gezi Parkı, Hilton

⁴ Altiyol'daki dükkanlar ile ilgili ayrıntılı bilgiye, Giz (1994) ve Ekdal'ın (2004) kitaplarından ulaşılabilir

Oteli gibi yerlerde görüldüğü söylenen Boğa Heykeli ile birlikte bir kamusal mekân olarak Altıyol'un kaderi değişmiştir.

Boğa Heykeli'nin özellikle odak olarak önemli katkısı olmakla birlikte, bu yıllarda ülke genelinde salt ideolojik kamusal alanın terk edilmesi de önem taşımaktadır. Liberalizm ile birlikte kamusal alanda sivil inisiyatifler görünür olmaya başlamış, devletin bu alandaki yeri ise sorgulanmaya başlamıştır. Böylelikle sivil kamunun temelleri oluşturulmaya başlanmış, kamusal alanda özgürlük, insan hakları ve adalet gibi kavramlar tartışılmaya başlanmıştır (Yıldırım, 2015, s.45). Altıyol böyle bir ortamda kamusal mekân olma niteliği kazanmış, taşındıktan sonra zamanla Kadıköylüler için önemli bir temsil aracı haline gelen Boğa Heykeli ise bu yönde katkıda bulunmaya bugün de devam etmektedir.

Şekil 2. Altıyol Meydanı (Kadıköy Belediyesi, URL-2)

Boğa Heykelinin geçmişiyle ilgili ise iki farklı rivayet bulunmaktadır. İlki, 1864 yılında Sultan Abdülaziz tarafından Paris'te yaptırıldıktan sonra ülkeye getirildiği ile ilgilidir. Diğerisi ise, heykelin Fransa'nın *Alsace-Lorraine* bölgesinde Almanlara karşı kazanılan zaferin bir simgesi olarak yapıldığını, ancak kısa süre sonra Almanların bölgeyi ele geçirmesiyle birlikte heykeli çalarak Berlin'e götürdüklerini iddia eder. Bu rivayete göre 1860'lı yıllarda gerçekleşen bu olaydan 50 yıl sonra, Prusya kralı *Kaiser II. Wilhelm* "heykeli dönemin Osmanlı Harp Nazırı Enver Paşa'ya gönderir ve Enver Paşa da heykeli o dönem ikamet ettiği Beylerbeyi Sarayı'na yerleştirir." (Evrensel, 2014). İki hikâyeye, heykelin 19.yüzyılın sonunda Fransa'da yapıldığı, 20.yüzyılın başında ise İstanbul'a getirilmesi çerçevesinde ortak noktada buluşur. Boğa'nın 20.yüzyıl boyunca İstanbul içinde birçok yerde gezmiş olduğu ise, hem görgü tanıklıklarıyla, hem de Fotoğraflarla desteklenir (Şekil 3).

Şekil 3. Boğa Heykeli Lütfi Kırdar Spor ve Sergi Sarayı'nın Önünde (Anonim, URL-3)

Boğa Heykeli'nin sonunda 1987 yılında Altıyol'a taşınması, meydana farklı niteliklerde birçok kamusal alan olanağı kazandırmıştır. Aslında Türkiye'de heykellerin varlık kazanması, kamusal mekân kavramıyla zamansal ve dolayısıyla toplumsal açıdan paralellik taşımaktadır. Avrupa'da heykel, ilk kez Rönesansla birlikte mimariden koparak açık alanlara çıkmış ve bağımsızlığını ilan ederek kentsel mekânların odağı haline gelmiş, kamusal alanlardaki vazgeçilmezliği ise Barokla başlamıştır. Türkiye'de ise modern anlamda kamusal alanın oluşumunda bir dönüm noktası olan Cumhuriyet tarihi, aynı zamanda heykel sanatı açısından da bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Bu zamana dek kamusal oluşumlara zemin hazırlayan kentsel mekânların var edilmesine engel olan anlayış, heykel geleneğini de var etmemiştir. Sonrasında ise kamusal alanlar devlet ideolojisi ile beslenerek var olmaya başlamış, dolayısıyla bu alanlardaki heykeller de bu ideolojinin bir göstergesi olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir (Kedik, A.S., 2012. & Yasa Yaman, Z., 2011, s.87). Boğa Heykeli ise, her ne kadar yapım aşamasında ideolojik bir arka plan taşısa da, bu bağlamından kopmuş gibidir. Dolayısıyla (bir kutsallık atfedilmediği için) heykelle dokunmak, onunla iletişime geçmek ve benimsemek anıtsal arka planı olan heykellere göre daha kolaydır. Herhangi bir gruba ait değildir, kamusallığının gücü de burada yatmaktadır. Dolayısıyla bir kamusal mekân olarak Altıyol'da kamusallığın doğası gereği Boğa Heykeli yalnızca bir araya getirci bir rol üstlenmemekte, aynı zamanda bu karakteri pekiştirmekte ve yeni olasılıklar üretmektedir. Gündelik hayatta bir buluşma noktası, oyun aracı ve fotoğraf çekilirken eşlik eden bir unsur olarak kullanılmasının yanı sıra bu heykel; eylemler, protestolar ve taraftar kutlamaları gibi amaçlara da ortam sağlamaktadır. Bir sonraki bölümde, bu olasılıklar deşifre edilmeye çalışılacaktır.

3. Boğa Heykeli'nin Altıyol Meydanı'nda Ürettiği Kamusal Olanakları

Boğa Heykeli'nin bugün Kadıköy'ün en önemli simgelerinden birisi haline geldiğini söylemek mümkün. Bu çalışma kapsamında taranan videoların seyahat / gezi temalı olanlarının hepsi, bu heykelin “Kadıköy'de mutlaka görülmesi gereken yerler” arasında yer aldığını belirtmektedir. Dolayısıyla bu içeriklerin, daha da fazla ziyaretçinin Kadıköy'e ayak basar basmaz heykeli doğru yol almasını sağlayarak üretilecek kamusal olanaklarını arttırdığı ifade edilebilir. Kadıköylüler ise Boğa'yı tamamen sahiplenmiş durumdadır. Haydar Ay (2014) isimli bir içerik üreticinin “Boğada Buluşalım” isimli belgeselinde semt sakinleri, heykelin toplumsal hafızanın önemli bir parçası haline geldiğini ifade etmektedirler. Onlara göre Boğa Heykeli Kadıköylüler için yalnızca bir buluşma noktası değil, buluşma anından önce ve sonra yaşananları da temsil eden önemli bir sembol haline gelmiştir.

Bununla birlikte Boğa Heykeli, Kadıköy'ün birleştirici ve çok kültürlü kimliğini de temsil etmektedir. Bunu elbette Kadıköy'ün her mahallesi için söylemek mümkün değildir, nitekim toplumsal gruplar göz önünde bulundurulduğunda Kadıköy'ün oldukça homojen kesimleri de bulunmaktadır. Fakat heykelin yanı başındaki Yeldeğirmeni Mahallesi'ne bakıldığında, farklı toplumsal grupların bir arada yaşama pratiklerini hem konut, hem de tüketim mekânlarında gözlemlemek mümkün (Duygun & Koçyiğit, 2021, s.20). Dolayısıyla Boğa Heykeli'nde hem Kadıköy içerisinden, hem de Kadıköy dışından birçok farklı toplumsal grup bir temsil alanı bulmaktadır. Boğa Heykeli'nin Uşak il sınırlarına taşınmasıyla bir grup gencin Rock müzik tartışmalarını gerçekleştirme için uygun ortam yaratılabileceğini ifade eden karikatür de bu durumu özetlemeye çalışmaktadır (Şekil 4).

Şekil 4. Bir Umut Sarıkaya karikatürü (Umut Sarıkaya, URL-4)

Bu çalışma kapsamında 3 farklı video paylaşım platformunda (YouTube, DailyMotion ve Vimeo) ve 2 farklı bağımsız yazılı dijital medya mecrasında (Gazete Kadıköy ve KadıköyLife) farklı anahtar kelimelerle (Kadıköy Boğa, Boğa Heykeli, Kadıköy Altıyol,

Altıyol Boğa) (bir kısmı birbirini tekrar eden) 460 video ve 274 haber yazısı taranmış, çalışma konusu ile ilişkili olan içerikler derinlemesine incelenmiştir (Ek 1). Bu doğrultuda ana akım medyaya ait haber videoları, Boğa Heykeli'ni ve çevresini gösteren genel görüntüler (bir *drone* ile veya elle çekilmiş yorumsuz, genel görüntüler, *walking tour* videoları, vs.), heykelin tarihini aktaran videolar ve heykeli yalnızca bir gezi noktası olarak ele alan içeriklere değinilmemiştir. Bunun ötesinde farklı grupların, farklı eylemler ve yorumlar çerçevesinde heykelin kamusal alanlarını temsil ettikleri içerikler çalışmanın konusu olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşımla 61 video, 30 haber içeriğinin öne çıktığı tespit edilmiştir. Videolar arasında özellikle eylem / protesto (25 adet) ve taraftar (18 adet) içerikleri göze çarpmaktadır. Bunları toplamda 14 adet olan müzik, mizah, kutlama, spor içerikleri, 4 adet de belgesel, hayat hikâyesi ve sokak röportajı videosu takip etmektedir. Bu içerikler çalışma kapsamında 3 küme halinde ele alınmıştır: Protesto ve anmalar ilk kümeyi (politik eylem); taraftar, müzik, mizah, kutlama, spor içerikleri ikinci kümeyi (oyun); belgesel, hayat hikâyesi sokak röportajları ise üçüncü kümeyi (belgesel) oluşturmaktadır.

Altıyol Meydanı ve Boğa Heykeli, fiziksel açıdan bir kamusal mekânı (topografik olarak) mümkün kılmaktadırlar. Merkezi konum, Kadıköy'ün farklı toplumsal gruplara kucak açan karakteri, bir geçiş/buluşma noktası olması, ek olarak Boğa Heykeli'nin son yıllardaki popülerliği bu noktada gerçekleşecek herhangi bir etkinlik / eylemin farklı gruplarla etkileşimi ve gerek medyanın, gerek toplumun geri kalanının dikkatinin çekilmesini mümkün kılmaktadır. Politik eylem, oyun ve belgesel / belgeleme eylemleri ise Iveson'ın tariflediği prosedürel yaklaşımla kamusalılığı mümkün kılmaktadır. Iveson'ın (2007, s.13) belirttiği gibi, her ne kadar kamunun kesin ve özel bir yeri olmaması sebebiyle hiçbir mekân bir "kamusal mekân" olarak ayrıcalıklı olmasa da, hiçbir mekân birbirine eşit değildir ve kamuoyu oluşturmaya çalışanlar için eşit bir biçimde erişilebilir değildir. Bir aktivist bir caddeyi, mutfağı veya internet mecrasını bir kamusal mekâna çevirebilir, fakat bunu farklı mekânların sağladıkları farklı imkânlar bulunmadan yapması mümkün değildir. Bu da bizi bu çalışmanın ikinci katmanına getirmektedir: Altıyol Meydanı ve Boğa Heykeli fiziksel bir sahne olarak görev yapmakta, belirlenen eylemler de prosedürel sürece katkıda bulunarak bir kamusal mekândan söz etmeyi mümkün kılmaktadır. İkinci katmanda ise bir "kamusal mekân" daha bulunmaktadır: internet ortamı. Bu eylemlerin fiziksel mekânı ile birlikte internet ortamında yayınlanması, yeni bir "kamusal mekân"ın oluşmasını mümkün kılmakta, nitekim ulaşılan (içeriklerin izleyicileri) ve etkileşime geçilen (içeriklere yorum yapan, paylaşan, beğenen ve belki de yeni üretimlerle destek olan kullanıcılar) kişi sayısı ciddi bir biçimde artmaktadır.

Kent içerisinde vatandaşların protestolar için bir araya gelebilecekleri mekânlar oldukça önemlidir. Diğer tüm katılım ve muhalefet kanalları başarısız olduğunda kentler, başkaları tarafından "görülebilme" isteyen vatandaşlar için toplanabilecekleri, kamusal mekân olarak görev yapacak temsil alanları sağlamalıdır. Öte yandan, bu mekânları destekleyen küresel medya ortamları da hemen hemen eşdeğer ölçüde önem taşımaktadır (Iveson, 2007, s.50). Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen araştırmada ortaya çıkan yoğunluk da bunu göstermektedir. Çevreci gruplar, üniversite öğrencileri, kadın hakları savunucuları, Gezi Parkı eylemcileri, ülkü ocakları, Kobane eylemcileri,

şehit anması gerçekleştiren gruplar, hızlı tren ve Haydarpaşa Garı protestocuları, Madımak anması, KESK, Otizme dikkat çeken gruplar, Fenerbahçe şike davası protestocuları, vegan/vejetaryen hareketin savunucuları, Yeşilay gibi birbirinden çok farklı gruplar hem Altiyol Meydanı'nda temsil alanı bulmakta, hem de alternatif medyada temsil edilmektedirler.

Bu eylemler her ne kadar özlerinde politik olmaları sebebiyle benzerlik taşısalar da, eylem biçimleri ve Altiyol Meydanı / Boğa Heykeli ile kurdukları ilişki açısından oldukça farklıdır. Eylemlerin bir kısmı Kadıköy rıhtımında başlamakta, Boğa Heykeli'ni bir duraklama noktası olarak kullanıp, Bahariye'ye doğru devam etmektedir. Bir başka kısmı ise Boğa Heykelini başlangıç noktası olarak kullanmakta, bir basın açıklamasının ardından harekete geçmektedir. Bir üçüncü grup ise, Otizm farkındalık eylemi gibi (Şekil-5), Boğa Heykeline direkt olarak temasta bulunmaktadır.

Şekil 5. Otizm için maviye bürünmüş Boğa Heykeli (Gazete Kadıköy, URL-5).

Benzer bir biçimde protestoların bir kısmı doğası gereği daha tepkili (örneğin Ankara Katliamı protestoları), bir kısmı yaratıcı ("Kadına şiddete fırçalı darbe"), bir kısmı ise festival havasındadır (Gazdanadam Festivali). Boğa Heykeli ise kimi zaman meydana odak noktası oluşturucu öge olarak, kimi zaman ise direkt bir aktör olarak bu eylemlere dahil olmaktadır. Örneğin 2013 yılında burada gerçekleştirilen "Duran Adam" eyleminde (Şekil 6), eylemciler içgüdüsel olarak Boğa Heykeli ile aynı yöne yönelmişler, böylece Boğa Heykeli de "duran heykel" olarak eylemde yer almıştır. Sonraki sene ise Tasarım Atölyesi Kadıköy, Madrid merkezli *Hablar en Arte* iş birliğiyle yürütülen *Re_Lab* projesi kapsamında "Boğada Buluşalım" hareketiyle, Kadıköy genelinde eylemlerde kullanılan tencere-tavalara atıfta bulunarak bir perküsyon seti tasarlamış ve Boğa Heykeline yerleştirmiştir.

Şekil 6. Altıyol'da Duran Adam Eylemi, Boğa Heykeli ve yönü kırmızı ile işaretlenmiştir. (Can Çınar, URL- 6).

Bu perküsyon setini, bu çalışma kapsamında tespit edilen prosedürel yaklaşımların ikinci kümesi olan “oyun” kapsamında da ele almak mümkün. Burada “oyun”dan kasıt Huizinga'nın (1970) “Homo Ludens” isimli kitabında ele aldığı, toplumsal ve kültürel kodları olan, anlık ve kendiliğinden gelişen, kuralsız ve öngörülemez olan, yalnız çocukların değil tüm yaş gruplarının gerçekleştirdiği “oyun”dur. Dolayısıyla bu araştırma kapsamında meydana geldiği tespit edilen taraftar kutlamaları, müzik ve mizah gösterileri, dini kutlamalar bu kavram kapsamında ele alınabilir. Nitekim bu türden oyunlar, “kamusal mekânın değiştirici, dönüştürücü olma hali ile örtüşmekte”dir (Dündar, 2022, s.114). Herkese açık bu oyun anlayışının bir araya getirci özelliği bulunmakta, bununla birlikte Boğa Heykeline herhangi bir kutsallık atfedilmeyişi de gerekli özgürlük alanını ve esnekliği sağlamaktadır. Burada oyunun, “yorumlayıcı” bir anlayışı söz konusudur (Jones, 2013, s.1150). Bu yaklaşım, kamusal mekân kullanıcılarının belirli nesnelere öngörülenden farklı şekillerde yorumlamalarının çeşitli yollarına odaklanmaktadır ve bir bakıma bireylerin kamusal mekânda gerçekleştirdiği “anlam oyunları” üzerinde durur. İnsanlar bir oyuncak olarak tasarlanmamış olan Boğa Heykelinin üzerine çıkmakta, üzerinden kaykayı ile atlamakta (Şekil 8), onu bir ağırlık sehпасı gibi kullanmakta (Şekil 9), etrafında kutu kutu pense oynamaktadır (Şekil 10).

Şekil 8. Boğa Heykelinde Kaykay Günü Kutlaması (KadıköyLife, URL-7).

Şekil 9&10. Boğa Heykelinde Oyun (tariksw7474, URL-8 & Öznu Yılmaz, URL-9)

Bu oyuncu yaklaşımı mümkün kılan ise, aslında Altıyol Meydanı ve Boğa Heykelinin topluma Kevin Lynch'in (1996) "The Openness of open space" isimli makalesinde tanımladığı biçimde bir "açık mekân" sunuyor olmasıdır. Lynch bu makalesinde, bir alanın fiziksel parametre ve erişilebilirliğinin açıklığının anahtarı olmasına rağmen, belirli bir alanın kullanım ve anlamın yorumlanmasına açık olma derecesinin de kritik olduğunu savunmaktadır. Ona göre bir alan, insanların özgürce hareket etmesine izin

veriyorsa açıktır (Lynch, 1996, s.396). “Papazın Çayırı” olarak da bilinen Kuşdili Çayırının şekil değiştirmesinin ardından Fenerbahçe taraftarının bu meydanı bir kutlama alanı olarak seçmesinin sebebi de budur. Aynı mekân katliam anmalarına, taraftar kutlamalarına, Noel kutlamalarına, kadın hakları protestolarına ve çeşitli oyuncu eylemlere ev sahipliği yapabilmektedir. Boğa Heykeli de “açık” karakteriyle mizaha ve dolayısıyla oyuna izin vermektedir: Bir grup genç “inek heykeli”nin yerini sorarak ritimde bir bankta oturan adama kamera şakası yapabilmekte, bir Youtuber “Boğa Heykelinin geceleri kaybolduğunu” iddia ederek mikrofonunu Altıyol Meydanında insanlara çevirerek “kesinlikle dış mihrakların oyunu” gibi oyuncu / eleştirel cevaplar alabilmektedir.

Bu son örnek ile paralel olarak ise çalışmanın üçüncü kümesini oluşturan “belgesel” kümesi bulunmaktadır. Bu kümede bir belgesel kısa film (“Boğada Buluşalım”), bir adet hayat hikâyesi anlatan içerik (Midyeci Eyüp) ve iki adet sokak röportajı bulunmaktadır. Bu kümenin önemi, farklı topluluklardan bireylerin, çeşitli konularda seslerini duyurabilme imkânı bulmalarında yatmaktadır. Örneğin “Boğada Buluşalım” isimli belgeselde, eğitimci, esnaf gibi farklı meslek gruplarından Kadıköylülere, bir dönem yerinden edilme tehlikesi geçirmiş olan Boğa Heykelinin kendileri ve diğer Kadıköylülere için önemini anlatmaktadırlar. Kentliler burada, Boğa Heykeli üzerinden kente dair söz hakkına sahip olduklarını gösterme fırsatı bulmaktadırlar. Midyeci Eyüp içinse durum biraz daha farklı (Şekil 11).

Şekil 11. Midyeci Eyüp (Sine4 Medya, URL-10).

Eyüp’ün Boğa Heykelini mesken edinmesinin sebebi, esasında elbette bu noktanın satış yapabilmek için daha çok kişiyle karşılaşma imkânı yaratması. Fakat aynı zamanda bu meydanda yer alması, Sine4 Medya isimli alternatif medya oluşumunun da dikkatini çekmesine yardımcı olmaktadır. Böylelikle aslında 6 yaşından itibaren midye satmaya başladığını ifade eden genç adam, uyuduğu zaman dilimi haricinde

sürekli çalıştığını da ekleyerek zorlu yaşam koşullarını ifade edebileceği bir ortam da bulmaktadır. Sokak röportajları da benzer bir olanak sağlamakta, kentlilerin bir topluluk / eylem içerisinde yer almaktan ziyade bireysel olarak çeşitli konularda görüşlerini ifade ederek kamuoyu yaratma imkânı bulmalarına katkı sağlamaktadır. Her ne kadar Boğa Heykelinin bu noktada direkt katkısı bulunmasa da, sembolik değeriyle meydana kattığı anlam etkili olmaya devam etmektedir.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Kevin Lynch (1996, s.396), bir kamusal mekânın “açık” olma halinin yalnızca fiziksel sınırların yokluğuna veya formuna bağlanamayacağını belirtir. Çok sayıda kentlinin özgürce seçilmiş ve kendiliğinden etkinliğine, hareketine ve görsel keşfine açık olması da en az fiziksel erişilebilirliği kadar önemlidir. Lynch'in bu “açık mekân” tanımı, Iveson'ın “topografik ve prosedürel” yaklaşımıyla paraleldir ve bu makalenin temel savı olan, Altıyol Meydanını fiziksel yönleri kadar sosyal olguların da kamusalılaştırdığını ve Boğa Heykelinin buna katkıda bulunduğu iddiasını desteklemektedir. Boğa Heykeli kimi zaman bir odak noktası olarak meydanın topografik özelliklerine (örneğin eylemlerin başlangıç veya duraklama noktası olarak), kimi zaman ise yoruma açık bir kent nesnesi olarak prosedürel özelliklerine (örneğin kentlilerin bir oyun aracı olarak kullanması) katkıda bulunmaktadır.

Altıyol Meydanının kendisi fiziksel olarak ele alındığında, Kadıköy'ün farklı noktalarını (Rıhtım, Bahariye, Halitağa, Kuşdili, Söğütlüçeşme) bir araya getiren bir kesişme noktası olduğu söylenebilir. Merkezi konumu ile bu özelliği bir araya geldiğinde, planlı veya tesadüfi karşılaşmalara olanak sağlayan bir kentsel mekân olarak öne çıkmaktadır. Kadıköy'ün semt olarak farklı toplumsal grupların farklılıklarıyla birlikte var olmasına zemin hazırlayan karakteri ise, şüphesiz meydanın kamusalılığına toplumsal açıdan olumlu katkıda bulunmaktadır. Öte yandan bu araştırma ile, Boğa Heykelinin varlığının bu meydana birçok farklı kamusallaşma olanağı sunarak katkıda bulunduğu ortaya konmuştur. Bu doğrultuda gelecek çalışmalarda farklı yöntemler ile (gözlem, röportaj, vs.) bu olanakları özel olarak ele alarak (örneğin “oyun” kavramı çerçevesinde) araştırmaları derinleştirmek mümkündür.

Bunun yanı sıra bu çalışmada bir veri toplama aracı olarak kullanılan alternatif medyanın, bu kamusal mekânın ikinci bir katman olarak katkıda bulunduğunu ve bir *parallel* kamusal mekân oluşturduğunu da belirtmek gerekir. Aykut Köksal (2012, s.70), bu paralel kamusal mekânı yer – mekân kavramlarının ilişkisi üzerinden ele almaktadır. Aykut Köksal'a göre, geleneksel dünyada yer ile mekân özdeşdir, çünkü karşılıklı etkileşim ve iletişimi mümkün kılan aynı mekânda olma durumu ancak aynı yerde olduğunda mümkündür. Fakat mekân ile yerin bu bir aradalığı, modernleşme süreci ile son bulur ve kopuş süreci başlar. Artık konum olarak yüz yüze etkileşim durumunda olmayan kişiler arasındaki ilişkiler mümkün olmaya başlar. Ulaşım ve iletişim olanakları, etkileşimin yerin sağladığı eşzamanlılık durumundan bağımsızlaşmasına sebep olur. Artık yerden tümüyle bağımsızlaşmış yeni bir mekânsal bağlam vardır. Savaşların eşzamanlı olarak birden fazla yerde gerçekleşmesi, tüm dünyanın da aynı eşzamanlılık içerisinde bu savaşları izlemesi ve bunun sonucunda gerçek olan ile sanal olan arasındaki sınırların bulanıklaşması mekân ve yer arasındaki bu kopuşun bir

sonucudur. Köksal'ın tarif ettiği kopmayı, Boğa Heykeli'nde başlayan ve süren spontane eylemlerde görmek mümkün. Örneğin kampüse yol yapılmasına karşı gelen 2013 yılındaki ODTÜ eylemi, neredeyse Ankara'daki eylemle eşzamanlı bir biçimde Kadıköy'e sızramıştır. Bu eşzamanlılık ve "Her yer ODTÜ" gibi sloganlar, yerden bağımsız olarak bu karşıt-kamuların ortak bir mekân tanımladıklarının bir kanıtıdır ve alternatif medya, kamusal mekânın bu yeni tamında önemli bir rol oynamaktadır.

Öte yandan bu araştırma da göstermektedir ki kamusalığa, farklılıkların bir aradalığına, tesadüfi etkinliklerine, temsiliyet alanlarına imkân sağlayan fiziksel, kentsel mekânlar, medya araçlarının hiç olmadığı kadar yaşamın merkezinde yer aldığı günümüzde de önemini sürdürmektedir. Altıyol Meydanı, bu doğrultuda İstanbul için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Boğa Heykelinin bu meydandaki varlığı ise söz konusu kamusal mekânın bu özelliklerini güçlendirmekte, pekiştirmekte ve hatta bu özelliklere yenilerini ekleyerek Altıyol'daki kamusal alanın sürekli olarak yeniden üretmektedir. Bu araştırma, bir kentsel mekânı kamusal kılanın ne yalnızca topografik olanın yani fiziksel özelliklerinin, ne de yalnızca prosedürel olanın yani sosyal süreçlerin olduğunu göstermektedir. Bir kentsel mekân, fiziksel olan ile sosyal olanın birbirini beslemesiyle kamusal niteliği kazanmaktadır. Bunun da ötesinde, heykeller bu mekânlarda her iki süreci de destekleyerek kamusalığa önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu amaçla tasarlanmamış ve bir dizi farklı alandan geçerek son yerine ulaşmış bir heykel bile kamusalığa bu denli katkıda bulunurken, tasarlanmış heykellerin yaratacağı kamusal alanlarının daha da kapsamlı olması mümkündür.

Kaynaklar

Alasdair, J. (2013). A Tripartite Conceptualisation of Urban Public Space as a Site for Play: Evidence from South Bank, London, *Urban Geography*, 34:8, a. 1144-1170.

Atik, Ş. (2003). Kadıköy Altıyol'da Arkeolojik Çalışmalar. *Mimarist*, 3 (9), s.90-93.

Atton, C. (2014). Alternatif medyaya bakış: Kuram ve metodoloji. Kendi medyanı yarat alternatif medya: Kavramlar, tartışmalar, örnekler. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Aydoğan, F. & Kırık, A.M. (2012). Alternatif Medya Olarak Yeni Medya. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (18), s.58-69.

Dağdelen, İ. (2006). Alman Mavileri: 1913-1914 Birinci Dünya Savaşı Öncesi İstanbul Haritaları. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü.

Duygun, E. & Koçyiğit, G. (2021). Tarihi Kent Merkezlerinde Tüketim Mekânlarının Dönüşümü: Yel değirmeni Mahallesi Örneği. *Tasarım + Kuram*, 17(33), s.18-41.

Dündar, B. (2022). Toplumsal Bir Olgular Olarak Oyun ve Kent İlişkisi: Ritimanaliz ve Yer. *Tasarım + Kuram*, 18 (36), s.113-128.

Ekdal, M. (2004). Bizans Metropolünde ilk Türk Köyü Kadıköy, İstanbul: Kadıköy Belediyesi Sağlık ve Sosyal Dayanışma Vakfı Yayınları.

Evrensel Gazetesi. (2014). <https://www.evrensel.net/haber/91589/kadikoy-bogasi-150-yasinda>

Fraser, N. (2004). Kamusal Alanı Yeniden Düşünmek: Gerçekte Varolan Demokrasinin Eleştirisine Bir Katkı. Kamusal Alan, İstanbul: Hill Yayınları, s.103-132.

Firidin Özgür, E. (2018). Kamusal Mekânların Toplumsal Boyutları Üzerine Bir Değerlendirme. Tasarım + Kuram, 26, s.113-125.

Giz, A. (1994). Bir Zamanlar Kadıköy, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Habermas, J. (1997). Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü. İstanbul: İletişim Yayınları.

Huizinga, J. (1970). Homo Ludens: A Study of the Play Element in Culture. London, UK: Paladin.

Iveson, K. (2007). *Publics and The City*. New Jersey: Blackwell Publishing.

Kedik, A.S. (2012). Kamusal Alan ve Türkiye'de Heykelin Kamuya Açık Alanlarda Var Olma Koşulları. Anadolu Üniversitesi Sanat & Tasarım Dergisi, 3(3), s. 77-91.

Köksal, A. (2012). Bu Mekân Artık Bu Yer Değil. İsimli (12. İstanbul Bienali), İstanbul: İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı, s. 68-78.

Lynch, K. (1996). The openness of open space. T. Banerjee and M. Southworth (eds.), *City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch* içerisinde Cambridge, MA: The MIT Press, s. 396-412.

Muşazlıoğlu, E. (2021). Kadıköy tramvayları. Gazete Kadıköy. <https://www.gazetekadikoy.com.tr/yazarlar/emre-musazlioglu/kadiky-tramvaylari>

Özbek, M. (2004). Giriş: Kamusal Alanın Sınırları. Kamusal Alan, İstanbul: Hill Yayınları, s.19-89.

Pervititch, J. (2000). Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul, İstanbul: Tarih Vakfı.

Sağlam, A.İ., Öztürk, A., Kaçar, A.D. (2019). Türkiye'de Kamusal Mekânın Gelişimi. ATA Planlama ve Tasarım Dergisi, 3(1), s.47-58.

Yasa Yaman, Z. (2011). «Siyasi / Estetik Gösterge» Olarak Kamusal Alanda Anıt ve Heykel. METU JFA, 1, s. 69-98.

Yıldırım, B. (2015). Türkiye’de Devlet ve Kamusal Alan Üzerine. Mimarlık, 52 (382), s.45-48.

Whyte, W. (1980) The Social Life of Small Urban Spaces. New York: Project for Public Spaces

İnternet Kaynakları

URL-1: <http://www.kadikoy.gov.tr/about-kadikoy> Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

URL-2: <https://www.flickr.com/photos/kadikoybelediye/8074139840/> Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

URL-3: <https://tibbiyelihikmet.com/2016/12/02/kadikoyun-sembolu-boga-heykelinin-hikayesi/> Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

URL-4: <https://twitter.com/keremsefa/status/243338954424868865> Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

URL-5: <https://www.gazetekadikoy.com.tr/yasam/bogadan-otizme-mavi-isik> Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

URL-6: https://www.youtube.com/watch?v=97IX8_uC_As Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

URL-7: <https://www.youtube.com/watch?v=XYG3r7BaouY> Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

URL-8: <https://www.youtube.com/shorts/F3miMAIOkDk> Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

URL-9: <https://www.youtube.com/shorts/tqOCpXjoLbo> Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

URL-10: <https://www.youtube.com/watch?v=QSUtEjr7DT4> Erişim tarihi: 19.03.2023, 14:05.

EK 1: Araştırma kapsamında taranmış ve seçilmiş içerikler. Platform algoritmaları tarafından oluşturulan sıra doğrultusunda listelenmiştir.

Platform	Küme	Başlık	Yayıncı	Yıl	Anahtar Kelime	Adres
VIMEO	Oyun / Taraftar	Fenerbahçe - Boğa	Aydın Büyüктаş	2019	Kadıköy Boğa	https://vimeo.com/374913460
VIMEO	Belgesel	Boğada Buluşalım /Meeting the Bull	Haydar Ay	2014	Kadıköy Boğa	https://vimeo.com/87948112
VIMEO	Eylem / Protesto (Doğal Afet)	#VandaDepremSürüyor	Merve Erbuga	2014	Kadıköy Boğa	https://vimeo.com/87756863
VIMEO	Eylem / Protesto (Çevre)	Nükleer Katliamdır!	Karadeniz İsyandadır!	2014	Kadıköy Boğa	https://vimeo.com/92407540
VIMEO	Oyun / Taraftar	Derbi- Boğa Heykeli	Gizem	2018	Boğa Heykeli	https://vimeo.com/260912294
Dailymotion	Oyun / Taraftar	Kadıköy Boğa Heykeli Meydanı'nda Şampiyonluk Coşkusu	Haberler.com	2017	Kadıköy Boğa	https://www.dailymotion.com/video/x5n8zjj
Dailymotion	Oyun / Mizah	Deli Aras Kadıköy Boğasını Çoşturuyor	CezmiKalorifer	2015	Kadıköy Boğa	https://www.dailymotion.com/video/x2tqgsk
Dailymotion	Oyun / Taraftar	Kadıköy'ün boğasını Lazio'lu yaptılar	Sözcü Gazetesi	2013	Kadıköy Boğa	https://www.dailymotion.com/video/x157nss
Dailymotion	Oyun / Taraftar	Fenerbahçe Kadıköy Boğası	Enfest	2014	Kadıköy Boğa	https://www.dailymotion.com/video/x1awnb6
Youtube	Belgesel	Midyeci Eyüp Kadıköy Hikayeleri Bölüm 1	Sine4 Medya	2020	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=QSUtEjr7DT4
Youtube	Oyun / Mizah	KADIKÖY BOĞASI GECELERİ KAYBOLUYOR - GİZEMLİ OLAY	Aras Karafil	2019	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=Vave_xQWxFg
Youtube	Oyun / Müzik	Kadıköy'de boğa heykelinin önünde yeteneğini sergileyerek ekmek parasını kazanmaya çalışan çocuk	HazırCevap	2021	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/shorts/5M99FxlH0jM
Youtube	Oyun / Taraftar	KADIKÖY BOĞA'sı Amblemi Tanıtım Videosu	Hüseyin KAPLAN	2013	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=zz0GNoraw2g
Youtube	Oyun / Taraftar	Fenerbahçe - Boğa	Aydın Büyüктаş	2019	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=oEhDz_8xasE
Youtube	Oyun / Müzik	Kadıköy boğa'da eğlence dorukta	İSTANBUL'UN RENKLERİ 4K (Çılgın müzisyenleri)	2022	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=pkTH7oGDjY
Youtube	Sokak Röportajı	AZİZ YILDIRIM MI ? ALİ KOÇ MU ? HANGİSİ BAŞKAN OLSUN.. ?Kadıköy Boğa'da Vatandaşın Yorumu.	Kanal Türkiye	2020	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=mTrmXqOuwX8

Youtube	Eylem / Protesto (ODTÜ)	kadıköy boğa	ulaş arıkan	2014	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=_VnaOcEe04w
Youtube	Eylem / Protesto (Kadın Hakları)	KADIKOY BOGA SQUARE INTERACTION	OMUSAKI	2014	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=GSVMXCX98zg
Youtube	Eylem / Protesto (Berkin)	Kadıköy Boğa #berkinelvan 11.03.2014	procrastination	2014	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=fu9w4hfXe8M
Youtube	Eylem / Protesto / Festival (Gezi Parkı)	1.Gazdan Adam Festivali Kadıköy-Boğa Part 2	Onur Çetin	2013	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=rIEh_fyFI40
Youtube	Eylem / Protesto	kadıköy boğa	ulaş arıkan	2013	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=oANPQW5rdP4
Youtube	Oyun / Müzik	Kadıköy boğa meydanı	Abdulhadi Nezir	2017	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=dAUmCIHZxI0
Youtube	Oyun / Taraftar	Kadıköy Boğa'da Beşiktaşlı şahısı dövmeye giden taraftarımız!!!	fenerbahcetutunu297	2018	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/shorts/9R3wge0WMgU
Youtube	Eylem / Protesto (Ülkü Ocakları)	Kadıköy Boğa da Ülkü Ocaklarının Yemini	Şiir-i Ülkü	2019	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=celmyEkW6js
Youtube	Eylem / Protesto (Gezi Parkı)	kadıköy boğa	esin doruk	2013	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=xbLni7hBjls
Youtube	Eylem / Protesto (Gezi Parkı)	Kadıköy boğa	atamikosan1907	2013	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/shorts/nviAP-1CwTw
Youtube	Oyun / Mizah	ESTETİK OPERASYONUMA BİR KATKIDA SENDEN OLSUN KADIKÖY	Patlak Silikon	2023	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=QKRxLZXmk0A
Youtube	Oyun / Taraftar	Fenerbahçe Kadıköy Boğa	efkanbereket4925	2023	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/shorts/sGXefFTXdug
Youtube	Oyun / Taraftar	Kadıköy Şeytanları Euroleague boğa 2	sercanufb	2017	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/shorts/_ybi4y1Jm2c
Youtube	Oyun - Taraftar	KADIKÖY Yenilmez Boğa	Emre Yalçın	2013	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=hspNz2-Qxs0
Youtube	Eylem / Protesto (Kobane)	Kobane'nin kurtuluş günü kutlamaları/ Kadıköy-Boğa	Yannis Vasilis Yaylali	2015	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=tY4OWHr-pRQ
Youtube	Oyun / Kutlama	İmamoğlu kazandı ve kutlamalar cadde bostan Kadıköy Boğa heykeli	yavuz kaplan	2019	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=eyqPeLgleHc
Youtube	Oyun / Mizah	WHYSHY - DEJAVU YAŞAT ÇOK TATLI ÇİFTSİNİZ, İNEK HEYKELİNE NASIL GİDERİZ,	WhyShy Nostalji	2021	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=vpl56lf-yKQ

		BAŞKASINA SORİİM #20				
Youtube	Oyun / Taraftar	Kadıköy Boğa FB/ts maçı	EyupTULAY-db3ml	2020	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/shorts/JtYvD4Xas7Q
Youtube	Oyun / Kutlama	29 EKİM BİSİKLETÇİLERİ ALTIYOL BOĞA DA. KADIKÖY/ İSTANBUL	nejat arzuoğulları	2014	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=Hhu4UmyNpKs
Youtube	Oyun / Müzik	Ezginin Günlüğü - Kadıköy	netd müzik	2014	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=2AojvVv_i5l
Youtube	Oyun / Taraftar	Fenerbahçe Boga Heykeli Cincona koymaya Bikac saat kala	ozgurozkes7829	2022	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/results?search_query=kadikoy+boğa
Youtube	Oyun / Taraftar	Kadıköy Boğa Haydi bastır FENER	Taylan Ulus	2022	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=ZUkAA1cew1g
Youtube	Oyun / Kutu Kutu Pense	Kadıköy boğa kutu kutu pense oynayan gençler	Öznur Yılmaz	2017	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/shorts/tqOCpXjLbo
Youtube	Oyun / Taraftar	Fenerbahçe kadıköy boğa Beşiktaş maçı sonrası tezahürat	OSMAN TEKATLI	2016	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=ZOieYnqLXzY
Youtube	Oyun / Taraftar	Kadıköy Şeytanları Euroleague Boğa	sercanufb	2017	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/shorts/zHffcEZPuIU
Youtube	Eylem / Protesto (Şehit)	Şehitler ölmez kadikoy altıyol boga	Murat Pezik	2015	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=_1GrAQQSeUA
Youtube	Oyun / Spor	Boğa heykelinin üstünde planche #shorts #kadikoy #boğa	tariksw7474	2022	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/shorts/F3miMAIOkDk
Youtube	Sokak Röportajı	OBJEKTİFİN YÖNÜ "BOĞA HEYKELİ "	EMOTION BROADCAST MEDIA	2016	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=MAkpbxIDoM
Youtube	Oyun / Mizah	Kadıköy Boğayı Coşturan Sayko Öğrenci	Muhammet Ali Erbir	2017	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=kpbzIKh1ntl
Youtube	Oyun / Taraftar	Kadıköy'ün sembolü boğayı Lazio'nun rengine boyadılar	ilkegazesiankara ilke	2013	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=fIYCQk-sQ9E
Youtube	Eylem / Protesto (Hızlı Tren)	Kadıköy'de hızlı tren protestosu !	GB Haber	2014	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=Wk-LPG9RA5Q
Youtube	Eylem / Protesto (Nükleer)	Nükleere Hayır Kadıköy Yürüyüşü	Aktivist Kamera	2020	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=q_XUN4GDGR4
Youtube	Eylem / Protesto (Birleşik Haziran Hareketi)	Birleşik Haziran Hareketi Kadıköy Stand Saldırı Protestosu (18.04.2015)	Birleşik Haziran	2015	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=TLvai8uVP3o
Youtube	Eylem / Protesto / Anma (Madımak)	Kadıköy Saygı Yürüyüşü #unutMADIMAK	Andon Preparat	2013	Kadıköy Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=muBGvQwqhIE
Youtube	Eylem /	Haydarpaşa	Nâzım Hikmet	2013	Kadıköy	https://www.yout

	Protesto (Haydarpaşa)	Halkındır Satılamaz	Kültür Merkezi		Boğa	ube.com/watch?v =yPFLXETDQYM
Youtube	Eylem / Protesto (Polis Şiddeti)	Kadıköy'de polis şiddetini protesto eden gençlere polis şiddeti	AvEG-KON	2020	Altıyol Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=An2Ov3uvV7g
Youtube	Eylem / Protesto (Gezi Parkı)	#direngezipark Kadıköy Boğa Heykeli 02:30	Semih Yücel	2013	Altıyol Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=8qoP_I9L6pE
Youtube	Eylem / Protesto (KESK)	İstanbul Kadıköy boğa	TÜRK KAŞIF	2017	Altıyol Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=bTQbsP10ZTs
Youtube	Eylem / Protesto (Gezi Parkı)	Kadikoy Protesto Yuruyusu @direnosmanaga @direnciferaga 21.11.2013	Altuğ Aras	2013	Altıyol Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=JEc42on1KfU
Youtube	Eylem / Protesto (İŞİD)	KADIKÖY'DEKİ İŞİD KARŞITI EYLEMDE ORTALIK KARIŞTI	Çözüm TV	2014	Altıyol Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=DKkBohz_uGI
Youtube	Eylem / Protesto (Gezi Parkı)	#duranadam [ALTI YOL/Kadıköy - İSTANBUL - 18062013 22:00]	Can ÇINAR	2013	Altıyol Boğa	https://www.youtube.com/watch?v=97IX8_uC_As
Youtube	Oyun / Taraftar	KADIKOY ALTIYOL DA FENERBAHÇE KUTLAMALARI	magnet tech	2019	Kadıköy Altıyol	https://www.youtube.com/watch?v=E1HPaLRd3Ko
Youtube	Eylem / Protesto (Gezi Parkı)	Gezi Parkı Protestoları / 1.6.2013 / Kadıköy Altıyol-Kuşdili Yürüyüş	kadikoymodern	2013	Kadıköy Altıyol	https://www.youtube.com/watch?v=cp2Sj523ZDA
Youtube	Oyun / Kutlama	Protestan Kiliseler Derneği Noel Kutlaması	SAT-7 TÜRK	2012	Kadıköy Altıyol	https://www.youtube.com/watch?v=zBNH674Qsfg
Youtube	Eylem / Protesto / Anma (Madımak)	sivas madımak kadikoy anma	PİR HABER AJANSI	2017	Kadıköy Altıyol	https://www.youtube.com/watch?v=puInnLiqNaY
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto (Çevre)	Kadıköy'de 'Arhavi'ye dokunma' eylemi	DİHA	2014	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/kadiky039de-arhavi039ye-dokunma039-eylemi
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto (Otizm)	Boğa otizmliler için maviye büründü	Erhan DEMİRTAŞ	2015	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/boga-otizmliler-iin-maviye-brnd
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto / Anma (Ankara Katliamı)	Ankara katliamı unutulmadı	Erhan DEMİRTAŞ	2015	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/ankara-katliami-unutulmadi
Gazete Kadıköy	Etkinlik	"Boğada oturalım mı?"	Kaan DERTÜRK	2017	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/yasam/quotbogada-oturalim-miquote
Gazete	Haber	Boğa resmen	Erhan	2015	Kadıköy	https://www.gazete

Kadıköy		Kadıköy'ün!	DEMİRTAŞ		Boğa	tekadikoy.com.tr/gundem/boga-resmen-kadiky039n
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto (YSK)	YSK'nın kararını protesto etmek için Ankara'ya yürüyor	Erhan DEMİRTAŞ	2017	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/ysknin-kararini-protesto-etmek-iin-ankaraya-yuyor
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto (Kadın Hakları)	Kadıköy şiddete sanatla hayır dedi	Anonim	2013	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/kultur-sanat/kadiky-siddete-sanatla-hayir-dedi
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto / Anma (Ankara Katliamı)	'BİZ BUNU HAKETMİYORUZ'	Anonim	2015	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/039biz-bunu-haketmiyoruz039
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto (Kadın Hakları)	Kadınlar engel tanımadı	Aysel Kılıç	2016	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/kadinlar-engel-tanimadi
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto (Referandum)	Kadıköy'de renkli ve coşkulu Hayır eylemleri	Erhan DEMİRTAŞ	2017	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/kadiky39de-renkli-ve-coskulu-hayir-eylemleri
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto (Spor)	Derbi öncesi Passolig eylemi	Anonim	2015	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/spor/derbi-ncesi-passolig-eylemi
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto (Vegan/Vejetaryen)	Vejetaryenlerin Kadıköy'deki onur yürüyüşü	Anonim	2013	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/gundem/vejetaryenlerin-kadiky039deki-onur-yrys
Gazete Kadıköy	Eylem / Protesto (Öğrenci)	Okuluma Dokunma!	H. Berk AKKOÇ	2012	Kadıköy Boğa	https://www.gazetekadikoy.com.tr/yasam/okuluma-dokunma
Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Gezi Parkı)	Kadıköy'ün Duran Adamları	Anonim		Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/kadikyun-duran-adamlari%2885/
Kadıköy Life	Oyun / Kutlama	Dünya Kaykay Günü, Kadıköy'de kutlandı	Batuhan Karaman	2021	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/dunya-kaykay-gunu-kadikyde-kutlandi/
Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Hayvan Hakları)	"Marul Hanımlar", Kadıköy'de yürüdü!	Cenay Toprakkaya	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/marul-hanimlar-kadikyde-yurudu/
Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Kadın Hakları)	Kadına şiddete fırçalı darbe	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/kadina-siddete-fircali-darbe%2885/

Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Öğrenci - Veli)	Üsküdarlı veliler protesto için Kadıköy'ü seçti!..	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/uskudarli-veliler-protesto-icin-kadikoyu-secti/
Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Spor)	Fenerbahçe'ye ezeli rakiplerden destek!..	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/fenerbahce-ye-ezeli-rakiplerden-destek/
Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Kadın Hakları)	Özgecan için Kadıköy'de etekli protesto...	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/ozgecan-icin-kadikoyde-etekli-protesto/
Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Yeşilay)	Yeşilay, Kadıköy'de sağlık için yürüdü...	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/yesilay-kadikoy-de-saglik-icin-yurudu/
Kadıköy Life	Oyun / Kutlama	Dünya Komşular Gününü hatırlattılar...	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/dunya-komsular-gununu-hatirlattilar/
Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Haydarpaşa)	Haydar diye otel mi olur	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/haydar-diye-otel-mi-olur%285/
Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Çevre-Öğrenci)	Kadıköy'de Dünya Çevre Günü etkinlikleri...	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/kadikoyde-dunya-cevre-gunu-etkinlikleri/
Kadıköy Life		TAK yaptı mı yapar!..	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/tak-yapti-mi-yapar/
Kadıköy Life	Eylem / Protesto (Yolsuzluk)	Kadıköy'de kutulu yumurtalı dev miting!..	Anonim	-	Kadıköy Boğa	https://www.kadikoylife.com/kadikoyde-kutulu-yumurtali-dev-miting/